

บทที่ ๗

ศาสนาเชน (Jainism)

๑. เรื่องที่ควรทราบทั่วไป

ศาสนาเชน หรือ ไชน์ (ออกเสียงให้ใกล้เคียงกับภาษา
ทางอินเดียว่า ไชน์) มาจากคำว่า ชินะ คือผู้ช้นะ เป็น
การตั้งชื่อศาสนาตามที่ให้เกียรติแก่ท่านผู้เป็นศาสดาแห่ง
ศาสนา^๕ เช่นเดียวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งตั้งชื่อศาสนาตาม
พระนามเกียรติยศ คือ “พุทธะ” “ท่านผู้ตรัสรู้” ฉะนั้น
ศาสนาเชนเป็น “อเทวนิยม” คือไม่เชื่อในเทพเจ้าผู้สร้าง
โลก

เพื่อเข้าใจชัดถ้อยคำถึงศาสดาทั้ง ๓ คือ เชน
พราหมณ์ พุทธ ในลักษณะเทียบเคียงความต่างกันแล้ว
จะเห็นความผิดแผกกันดังนี้ :-

พราหมณ์หรือฮินดู ดอนเรื่องอศตาหรืออศตมัน

เป็นตั้งเที่ยงยั่งยืน และตอนเรื่องพระเจ้า (พระพรหม) สร้างโลก

พุทธ ตอนเรื่องอนัตตาหรือปฏิเสธความเที่ยงยั่งยืนของอนัตตา วิจารณ์เพียงความดีต่อที่เรียกว่าสันคติ ปฏิเสธเรื่องพระเจ้าสร้างโลก

เขน ตอนเรื่องฮาคมัน แต่ปฏิเสธเรื่องพระเจ้าสร้างโลก และตอนหนักในทางทรมาณตน พระในศาสนาเซนอย่างน้อยจะต้องถอนผมให้หมดศีรษะที่ละเดือนมีละ ๓ ครั้ง

ศาสนาเซนเชื่อว่า ยุคหนึ่งของโลกแบ่งออกเป็น ๒ รอบคือ รอบเจริญ กับรอบเสื่อม รอบเจริญชื่อว่า “อวตารบี๋” เริ่มต้นด้วยไม้ค้ำไปหาความค้ำจนเจริญขึ้นโดยลำดับอายุของมนุษย์เพิ่มมากขึ้น ความสูงใหญ่ของมนุษย์ตลอดจนคุณความดีเพิ่มมากขึ้น ครั้นถึงรอบเสื่อมที่เรียกว่า “อวตารบี๋” ถึงถึงทลายค่อย ๆ เถวลงเสื่อมลง มนุษย์

ร่างเด็กดอง อายุน้อยดองโดยดำดัม ในปัจจุบันถือกันว่าโลก
มนุษย์เรากำดั่งอยู่ในรอบเดือน

ในแต่ระรอบจะมีชินะ (ท่านผู้ชนะ) หรือคัตถังกระ
(เจ้าตัทธิ) ๒๔ องค์ เฉพาะในรอบนพระชินะองค์แรกคือ
“ฤษภะ” มีอายุนับถึง ๘,๕๐๐,๐๐๐ ปี ! องค์ที่ ๒๓ มีนาม
ว่า “ปารุศวะ” ดันชีพเมื่อ ๘๗๖ ปีก่อน ค.ศ. ส่วนองค์ที่
๒๔ คือองค์สุดท้าย คือ “มหาวีระ” หรือ “วรมานะ”
เกิดปี ๕๘๘ ก่อน ค.ศ. และชันชีพปี ๕๒๗ ก่อน ค.ศ. ฝรั่งถือ
ว่ามหาวีระมีอายุมากกว่าพระพุทธเจ้า ทั้งนี้อาจจะนับปีไม่
เหมือนกับเรานับในเมืองไทยเพราะตามที่เรานับในเมืองไทย
และพม่า, ตังกา พระพุทธเจ้าประสูติเมื่อปี ๖๒๓ ก่อน ค.ศ.
โดยนับปี จึงแก้กว่ามหาวีระศาสดาของศาสนาเซน ๒๔ ปี
และปรีนิพพานที่หลังมหวีระ ๓๖ ปี หลักฐานในพระไตร
ปิฎกไม่กล่าวไว้ถึงกำเนิดของมหาวีระ แต่เรียกศาสดาของ
ศาสนาเซนว่า “นิครนถะ นาฏบุตร” และกล่าวถึงนิครนถะ

๑. ตรงกับคำบาลี “ตัตถังกระ” ซึ่งมีความหมายใกล้กับคำว่า
“คิตถิยะ” หรือ “เค็ชรถิยะ” เป็นแต่คำตัตถังกระหมายถึง
หัวหน้า คำคิตถิยะหมายถึงได้ทั้งหัวหน้าทั้งสาวก

เช่นแบ่งชนิดสัตว์ออกเป็นประเภทตามความดำมารกทางประ
 ชาติสัตว์ และตามลักษณะที่เคลื่อนไหวได้หรือไม่ คือ
 อาคัมที่ถูกลมุณมี ๒ ได้แก่ สดาวระ (เคลื่อนไหวไม่ได้)
 กับ ตรุสะ (เคลื่อนไหวได้). ในประเภทเคลื่อนไหวไม่ได้
 มีเพียงอายุคนะเดียวคือ อายุคนะสำหรับสัตว์มีปีกได้แก่ ผักหญ้า
 ในประเภทเคลื่อนไหวได้ สัตว์ที่มีอายุคนะ ๒ คือทาง
 สัตว์มีปีกทางสัตว์ เช่น หนอน, สัตว์ที่มีอายุคนะ ๓ คือ
 ทางสัตว์มีปีก สัตว์, โคกดิน เช่น มด; สัตว์ที่มีอายุคนะ ๔
 คือ เพิ่มในทางมองเห็น เช่น ผึ้ง; สัตว์ที่มีอายุคนะ ๕ คือ
 เพิ่มในทางได้ยินเสียง เช่น นก, สัตว์ทั่วไปและมนุษย์. ผู้
 นับถือศาสนาเช่นจะฆ่าหรือกินสัตว์เหล่านี้ไม่ได้ จะทำได้เพียง
 ที่มีอายุคนะทางสัตว์มีปีกอย่างเดียว คือ ผักหญ้า ๒. สัตว์
 ความดีที่ไม่พูดเท็จ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลหรือข้ออ้างใด ๆ
 ๓. อัสติยะ ไม่ลักขโมย รวมทั้งไม่หลบหนีภาษี ไม่ใช่
 หรือทำเงินปลอม และไม่ขังคองวัดโกง ๔. พรหมจริยะ
 อย่างคำคือการไม่ประพฤติผิดในกาม ๕. อปริกรหะ การ
 ไม่โงก ไม่มีข่าวของมากนัก สำหรับภฤหัสดี ศีลหรืออนุ

๑. เทียบคำในเมคตสูตร ตสา วา ทาวา วา

พรตก็พลาดตงมาพอเหมาะแก่กฤหัสถ์ สำหรับนักบวชหรือ
“สาธุ” ก็เคร่งครัดมากขึ้น

๒. หลักปรัชญา ก. “ชญาณ” (ตรงกับคำว่า
ญาณในภาษาบาลี แปลว่าความรู้) ตามหลักคำสอนาเซนมี
๕ ประการ คือ ๑. มติชญาณ (ความรู้ทางประตาดัมผัส)
๒. สรุติชญาณ (ความรู้เพราะได้ฟัง) ๓. อวชิชญาณ
(ความรู้เหตุที่ปรากฏในอภิคตกาล) ทั้ง ๓ ขันเชื่อกันว่า
มหาวระมีมาตงแต่เกิด ๔. มนปรยาศชญาณ (ญาณ
กำหนดรู้ใจผู้อื่น) ๕. เภวลชญาณ (ญาณอันตมมูรณ ซึ่ง
เกิดขึ้นก่อนมรรตุนิรวาณ) ญาณข้อหลังนตาคัญเหนือญาณ
อื่น ๆ ทั้งหมด ทำให้รู้เห็นตงตงปวง เชื่อกันว่ามหาวระได้
ญาณที่ ๔ ในเวตาค่อมา และได้ญาณข้อที่ ๕ ภายหลังที่
บำเพ็ญเพียร ๓๒ ปี ข. ทกออยู่เงในโลก แบ่งออกเป็น ๒
คือ ชีวะ ตังมีชีวิต หรืออาตมัน ๑ อชีวะ ตังไม่มีชีวิต ได้
แก่วัตถุ ๓ (พุตงาย ๆ ก็คือวัตถุกับจิตใจ). ค. ต้ากล่าว
อย่างพิสคาร ทกออย่างแบ่งออกเป็น ๘ คือ ๑. ชีวะ

๑. เทียบคำบาลีว่า เจโคปริชญาณ ญาณกำหนดรู้ใจของผู้อื่น

หรืออาคมัน ๒. อธิวัระ หรือวัคฤ ๓. ปุณณะ คือบุญ
 ๔. ป่าปะ คือบาป ๕. กรรม คือการกระทำ ๖. พันธะ
 คือความผูกมัดหรือผูกพัน ๗. สังสาระ คือความท่องเที่ยว
 เวียนว่ายตายเกิด ๘. นิรุยระ คือการทำลายกรรมหรือการ
 กระทำเสียได้ และ ๙. โมกษะ คือความหลุดพ้น ผู้หลุดพ้น
 ชื่อว่าสังโฆ คืออาคมันอันธมบุรุษ

๓. หลักการหลุดพ้น มีข้อปฏิบัติอยู่ ๓ ประการ
 คือ ๑. ความเชื่อที่ถูกต้อง ได้แก่เชื่อในคำสอนทั้ง ๒๔ คน
 ของคำสอนาเซน, เชื่อในเซนคำสัตว์ หรือคัมภีร์ของคำสอนา
 เซน และเชื่อในนักบวชผู้สำเร็จผลในคำสอนาเซน ๒. ความ
 รู้ที่ถูกต้อง ได้แก่รู้ถึงทั้งหลายตามเป็นจริงและด้วยความรู้
 แน่ใจ ๓. ความประพฤติที่ถูกต้อง มีข้อปฏิบัติทั้งของ
 นักบวชและภิกษุณี แต่ที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือข้อหิงสา การ
 ไม่เบียดเบียน หลักการ ๓ ข้อนี้เป็นทางทำลายกรรม คือ
 การกระทำ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการผูกมัดหรือผูกพันตาม
 หลักปรัชญาของคำสอนาน

สัญลักษณ์ของศาสนาเชน โดยตรงได้แก่รูปของมหาจักร์ผู้เป็นศาสดาของศาสนาเชน ทำคล้ายพระพุทธรูปต่างกันเพียงว่าเป็นรูปเบ็ด็อยกาย เพราะศาสนาเชนถือว่ากายงนึ่งผ้าก็ยังมีเกิดอยู่ คือยังมีอายหรือมีการยึดถือ ทางพระพุทธรศาสดาถือว่ามี ๒ อย่าง **อายุที่ดี** คืออายุในั้ควรอายุ เช่นอายุใจในการทำความีชีวิต อายุในการประพฤติตนผิดหักศีลธรรม และอายุในการที่จะดวงตะเมิดสมมติบัญญัติทางสังคม เช่นเบ็ด็อยกายอันเป็นกาเว็ยทางโลก ส่วน **อายุที่ไม่ดี** ได้แก่อายุในั้ไม่ควรอายุ หรืออายุอย่างไม่มีเหตุผลอันสมควรทั้งทางโลกทางธรรม

มีการเตือนกันให้พุทธรศาสดนิทบางคนผู้ไปอินเดียที่ไปได้พระพุทธรูปมาให้สังเกตว่า เพียงแต่เห็นลักษณะเป็นพระพุทธรูป ก็อย่าเพิ่งนำมาบูชาโดยไม่ทันพิจารณา เพราะอาจเป็นรูปมหาจักร์ศาสดาแห่งศาสนาเชนก็ได้ ขอให้ดูว่ามีรอยหรือกตบัจฉริหรือไม่ ถ้าไม่มีรอยผ้าพันทราบเกิดว่า **นั่นคือรูปชัเบ็ด็อยทง์ร่างขนค้ายพระพุทธรูป**

ส่วนสัญลักษณ์อย่างอื่นที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่เคารพ มีภาพและลวดลายต่าง ๆ แต่จะต้องมีวงกลมรูปมหาจักรอยู่ ในใจกลาง เป็นรูปคล้ายพระพุทธรูป และเปลือยกายเต็มอ

นิกายของศาสนาเซน ตามที่ทราบกันทั่วไปศาสนา เซนมีนิกายใหญ่อยู่ ๒ นิกาย คือ ๑. นิกายเสวตัมพร ได้แก่ นิกายนุ่งผ้าขาว ๒. นิกายทิกัมพร ได้แก่ นิกายนุ่งทึบ คือเปลือยกาย บางคนกล่าวว่าพวกที่อยู่แถบเห็นฮงทิวเขา ฉินชียอันเป็นเขตหนาว เป็นพวกนิกายนุ่งขาว เพราะถ้าไม่ นุ่งผ้าเลยก็จะทนไม่ไหว รูปเคารพของนิกายนี้จึงมีลักษณะ นุ่งขาวด้วย ส่วนพวกที่อยู่ทางฝ่ายใต้ซึ่งร้อนจัด ไม่ค่อย ต้องการผ้าอยู่แล้ว จึงนำเพ็ญพรตแบบเคร่งครัดได้สะดวก เป็นฝ่ายนิกายนุ่งทึบ และรูปเคารพก็เป็นรูปไม่นุ่งผ้าไปด้วย อย่างไรก็ตามปัญหาเรื่องการเปลือยกายของพวกนิกบวชใน ศาสนาเซนนี้นั้น มีปรากฏแน่ในครั้งพุทธกาลว่าเป็นดั่งที่อย่าง หนึ่ง โรเบิร์ตชุนกล่าวว่าในปี ๓๓๐ ก่อน ค.ศ. ในอินเดีย ภาคนั้นถือเกิดความอดอยาก ภิกษุพาหุจึงพากันประมาณ ๑๒,๐๐๐ คนอพยพไปทางใต้ที่ไมซอร์ ส่วนการแตกแยกเป็น

bdb

สุชีพ ปุญญานุภาพ

นิกายนุ่งขาว หรือนุ่งทึบ^๕นั้นเกิดขึ้นประมาณ ค.ศ. ๑๒ (พ.ศ.
๖๒๕)

โรเบิตฮูมได้ให้ข้อสังเกตต่อไปว่า นักบวชหญิงมี
เฉพาะในนิกายเศวตัมพร ส่วนนิกายทึบ^๕หรือว่าผู้หญิงจะ
ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นไม่ได้ เว้นไว้แต่จะได้เกิดเป็นชาย
เสียก่อน

ต่อมาอีกพันปีเศษคือใน ค.ศ. ๑๔๗๔ (พ.ศ. ๒๐๑๗)
นักบวชในนิกายนุ่งผ้าขาวได้แยกนิกายออกมาอีกนิกายหนึ่ง
คือ นิกายสถานักวาส^๕ ซึ่งถือไม่บูชารูปเคารพ ต่อมานิกาย
นี้แยกออกไปอีก ๑๑ นิกาย ส่วนนิกายเศวตัมพรเดิมแตก
ออกไปอีกประมาณ ๑๔ นิกาย

ประวัติศาสนาเบนตามเหตุการณ์สำคัญ โรเบิต
ฮูมได้ให้รายละเอียดรายปีตามเหตุการณ์ที่สำคัญเกี่ยวกับ
ศาสนาเซนไว้ดังต่อไปนี้ :—

๑. ผู้เขียนคัดออกบางรายการที่เห็นว่ามิใช่เรื่องสำคัญ

ปี ๕๑๓ ก่อน ค.ศ. เกิดการแตกแยกในศาสนาเซน
ภายหลังจากมรณภาพของมหาวัระเพียง ๓๕ ปี

ปี ๕๐๐ ก่อน ค.ศ. มีการประดิษฐ์รูปของมหา
วัระไว้สำหรับบูชาในโบสถ์ของศาสนาเซนเป็นครั้งแรก

ปี ๓๐๐ ก่อน ค.ศ. มีการประชุมที่ปาฏนา และจัด
ทำคัมภีร์ของศาสนาเซนเป็น ๒ ส่วนสำคัญ (แต่ยังมีได้มี
การเขียนหรือจดจารึก)

ปี ๒๕๐ ก่อน ค.ศ. พระเจ้าอโศกมหาราชผู้นับถือ
พระพุทธศาสนา ได้พระราชทานถ้ำ ๕ แห่งแก่ศาสนาเซน
“ คราบเท้าดวงอาทิตย์ดวงจันทร์ยังดำรงอยู่ ”

ปี ๒๓๒ ก่อน ค.ศ. พระเจ้าดำมป prati นักคา
พระเจ้าอโศก ซึ่งเสวยราชย์สืบต่อจากพระเจ้าอโศก ได้ทรง
สร้างโบสถ์และสร้างวัดศาสนาเซนหลายแห่ง

ปี ค.ศ. ๑๐๐ (พ.ศ. ๖๔๓) วรรณคดีของค้ำดนา
เซน ถ่ายทอดออกเป็นภาษามหิพ ในอินเดียภาคใต้

ปี ค.ศ. ๒๐๐ (พ.ศ. ๗๔๓) วรรณคดีของค้ำดนา
เซน ถ่ายทอดออกเป็นภาษาพื้นเมืองแคว้นคุชรัต ในอินเดีย
ตะวันตก

ปี ค.ศ. ๕๑๔ (พ.ศ. ๑๐๕๗) คัมภีร์ของค้ำดนาเซน
ได้จัดทำขึ้นจนจบ ในการประชุมที่เมืองวัตถภัก (เป็น
ครั้งแรกที่พิมพ์การจารึก) แต่หลักฐานบางแห่งว่าทำเมื่อ
ค.ศ. ๕๕๕

ปี ค.ศ. ๕๕๐ (พ.ศ. ๑๐๙๓) ค้ำดนาเซนแพร่หลาย
ไปเป็นค้ำดนาของประชาชนในแคว้นมราถะ ภาคตะวันตก
ของอินเดีย

ปี ค.ศ. ๖๔๐ (พ.ศ. ๑๑๘๓) หตวงจันเขียนจั้ง
(พระถังซำจั๋ง) เดินทางไปในประเทศอินเดีย และได้พบ

โบสถ์แห่งค้ำนาเซน และผู้นับถือค้ำนาเซนทั้งในภาคเหนือ
และภาคใต้ โดยเฉพาะในภาคเหนือได้พบทั้งพวกนุ่งผ้าขาว
และพวกเปลือย

ค.ศ. ๖๕๐ (พ.ศ. ๑๑๙๓) กษัตริย์ฮินดูชุกุณะ
ได้ตั้งฆ่าพวกนับถือค้ำนาเซนประมาณ ๘,๐๐๐ คน โดยวิธี
แทงให้ตาย ณ เมืองฮาร์คอต อินเดียภาคใต้

ค.ศ. ๘๑๕-๘๘๐ (พ.ศ. ๑๓๕๘-๑๔๒๓)
ค้ำนาเซนในอินเดียภาคเหนือ ภายใต้การนำของสินธุณะ
และคุณฑิระได้เจริญก้าวหน้าอย่างน่าสังเกต ในรัชสมัย
ของพระเจ้าอโนชอรรษ

ค.ศ. ๑๑๒๕-๑๑๕๙ (พ.ศ. ๑๖๖๘-๑๗๐๒)
นักปราชญ์และผู้แต่งหนังสือผู้มรชอเตียงของค้ำนาเซน ชื่อ
เหมจันทระ ได้ทำให้กษัตริย์ฮินดูแห่งแคว้นคุชรัต ผู้ทรง
พระนามว่า พระเจ้ากุมารปาตะเปลี่ยนมานับถือค้ำนาเซน

และสร้างวัดเซนซัน ๓๒ แห่ง รวมทั้งทำให้ดินแดนที่ทรงปกครองเป็นทมิฬถาวรของคำดนาเซน

ค.ศ. ๑๑๗๔—๑๑๗๖ (พ.ศ. ๑๗๑๗—๑๗๑๙)
กษัตริย์อินเดียแห่งแคว้นคุชรัตพระองค์ต่อมา ผู้ทรงพระนามว่า
อชยเทพได้เริ่มเข้าพวคนับถือคำดนาเซนอย่างปราศจากควา
มกรุณา โดยเฉพาะพวกเซนที่เป็นหัวหน้าจะถูกทรมานจนตาย
นอกจากนั้นยังได้ทำลายวัดแห่งคำดนาเซนด้วย

ค.ศ. ๑๒๙๗—๑๒๙๘ (พ.ศ. ๑๘๔๐—๑๘๔๑)
อลา-อูด-ดิน ผู้นับถือคำดนาอิสลามได้มีชัยเหนือแคว้น
คุชรัต และได้ทำลายล้างผู้นับถือคำดนาเซนอย่างกว้างขวาง

ค.ศ. ๑๕๔๒—๑๖๐๕ (พ.ศ. ๒๐๘๕—๒๑๔๘)
จักรพรรดิอักษบาร์ ผู้นับถือคำดนาอิสลามแห่งราชวงศ์โมกุล
ได้ทรงทำความพอใจให้แก่พวคนับถือคำดนาเซน โดยยก
เด็กกำพร้ารายบุคคลในแคว้นคุชรัต ยอมรับรู้สถานศักดิ์สิทธิ์
ทางคำดนาบางแห่งของพวกเซน และยอมรับตามคำสอนของ

คำสอนในเรื่องความกรุณาต่อสัตว์ โดยประกาศให้คนฆ่าสัตว์ทวอนเคยเป็นเวรชาติจริง

หมายเหตุ : ท่านผู้อ่านโปรดสังเกตว่าผู้นับถือคำสอนนี้ได้ถูกกษัตริย์จีนฆ่าตายมากกว่าที่ถูกกษัตริย์จีนตามฆ่าตาย และแคว้นคุชรัตโดยปกติใช้ภาษาของตนเองที่เรียกคุชรัต มหาตมา คานธีเป็นคนเกิดในแคว้นนี้ แล้วเขียนหนังสือเป็นภาษาคุชรัตไว้หลายเรื่อง ทำให้เห็นว่ามีมหาตมา คานธีน่าจะนับถือคำสอน เพราะเทอดทูนหลักอหิงสา ซึ่งทางคำสอนยกย่องยิ่งนัก แต่ผู้เขียนเคยอ่านบทความมหาตมา คานธีเขียนดังต่อไปนี้ในหนังสือมหาโพธิ ฌัมบิวัดชาบูชาเมื่อหลายสิบปีมาแล้ว กล่าวว่ามีมหาตมา คานธีรู้จักพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแรก เมื่อไปเรียนต่อที่อังกฤษ โดยได้อ่านหนังสือชื่อ The Light of Asia ของ เซอร์ เฮคติน ฮาร์โนลด์ ในหนังสือเล่มนั้นพรรณนาพุทธประวัติ

หนักแน่น หดกอหิงสาและเมตตากรุณาไว้มาก
มหาตมา คานธีกล่าวว่า เมื่อเด็ก ๆ เคยเห็น
พระในศาสนาฮินดูบ้างเหมือนกัน แต่ก็ยังเด็ก
เกินไปที่จะรู้อะไร แต่โดยทั่วไปเป็นที่เข้าใจกัน
ว่ามหาตมา คานธีนับถือศาสนาฮินดู

๒. ประวัติศาสตร์

ศาสตร์ของศาสนาเซนเดิมนามว่า “วรฺฆมานะ” แปล
ว่า “ผู้เจริญ” ตามประวัติกล่าวว่ามีกำเนิดในศตวรรษที่
แห่งเมือง “เวตาลี” เมื่อเจริญวัยได้รับการศึกษาศิลป
ศาสตร์หลายอย่างโดยครูแก่ฐานะแห่งกษัตริย์ เมื่อ
วันหนึ่งขณะที่เดินอยู่กับศิษย์ ช้างตกมันตัวหนึ่งหลุดออก
จากโรงอาตระวาด วรฺฆมานะตรงเข้าจับและพาไปเก็บไว้ใน
โรงช้างโตตามเดิม เพราะเหตุที่แสดงความกล้าหาญจับช้าง
ตกมันได้ จึงมีนามเกียรติยศว่า “มหาวัระ” แปลว่า “ผู้
กล้าหาญมาก” หรือ “ผู้กล้าหาญที่ยิ่งใหญ่”

พระบิดาของ “มหาวัระ” คือกษัตริย์ “เศวรมะ”,

พระมารดาทรงพระนามว่า "ศุภคันทา" เมื่อพระชนม์ได้ ๑๘ ปีทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิง "ยโธธา"

เมื่อพระชนม์ ๒๘ ปี พระมารดา บิดาถึงวรรคต เพราะทรงทำพิธีขออาหารด้วยถือว่าเป็นบุญอย่างหนึ่ง เศรษฐีภาคาของ "มหาจักร" ได้ขึ้นเสวยราชย์ทรงพระนามว่าพระเจ้า "โมคตะ"

เมื่อมหาจักรมีพระชนมายุได้ ๓๐ ปี ได้ออกบำเพ็ญพรตอยู่เป็นเวลา ๑๒ ปี จึงได้บรรลุดุจความเป็นพระชินะตามหลักแห่งศาสนาเซน. ประวัติย่อหนักถ่วงตามที่โยเซฟ แกร์เดาไว้ แต่ที่โรเบิตซุมเดาไว้มีเพิ่มเติมว่า ภายหลังที่อภิเษกสมรสแล้วมีธิดา ๑ องค์

เมื่อบรรลุดุจความเป็นพระชินะ ซึ่งตำรากถาว่าเป็นองค์สุดท้ายใน ๒๕ องค์แล้ว จึงได้ประกาศศาสนามันดาลกเป็นอันมาก. มหาจักรทรงชีวิตอยู่จนถึงปี ๕๒๗ ก่อน ค.ศ. จึงได้สิ้นพระชนม์ สิริรวมอายุได้ ๗๒ ปี ณ เมืองปาฉา (ปาฉา

บุรี ในปัจจุบันเป็นตำบลเล็ก ๆ ในเขตปทุมธานี)

๓. ประวัติคัมภีร์ศาสนา

เรื่องของคัมภีร์ศาสนาเช่นใดให้รายละเอียดได้แต่ในหนังสือเรื่องศาสนาเปรียบเทียบ ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะที่เป็นสาระสำคัญ

คัมภีร์ของศาสนาเช่นข้อ อากมะ มีการรวบรวมขึ้นแล้วของจำ ประมาณเมื่อ ๒๐๐ ปี ภายหลังสมัยของมหาวัระ ต่อมาอีก ๔๗๓ ปี หลังสมัยของมหาวัระจึงมีการจดจารึก ข้อที่นำตั้งเกิดคือคัมภีร์ของศาสนาเช่นมีการปกปิดซ่อนเร้น ในวงการศึกษาค้นคว้าที่จะค้นคว้าว่าเรื่องราวที่ปรากฏในคัมภีร์ของศาสนาเช่นนั้น มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์และโบราณคดีอย่างไร

ขอยกตัวอย่างข้อของมหาวัระ ถ้าค้นหาค้นหลักฐานทางพระพุทธศาสนามิได้พบเลย จะพบว่าข้อนิครนถ นาฏบุตร

๑. จาก *Glimpses of World Religions* หน้า ๘๘ ปาฐนอยู่
ในแคว้นพิหาร

คำว่านาฏบุตร แปลว่าบุตรแห่งนักพิน จึงไม่มีคำว่ามหา
 วัระจะเป็นโอรสแห่งกษัตริย์ เมื่อก้าวถึงเรื่องนักรบนักคน
 ความที่พูดอะไรไม่เต็มปาก เป็นเชิงอ้อมอ้อมขอไปที จะชื่อว่า
 เป็นคนเดียวกันก็ไม่เชิง จะว่าเป็นคนละคนก็ไม่กล้า นอกจาก
 นั้นถ้ามหาวัระเป็นโอรสแห่งกษัตริย์แห่งกรุงเวสาลีจริง ก็
 จะมีเชื้อสายกษัตริย์ตจฉวีโดยไม่ต้องสงสัย หนังสือบางเล่ม
 เช่นของโยเซฟแกร์ยังไปไกลกว่านั้น คือกล่าวว่ารุงเวสาลี
 เป็นราชธานีของแคว้นมคธ ซึ่งเหมือนกับพูดว่าปารีสเป็น
 นครหลวงของอังกฤษ ความจริงเวสาลีเป็นนครหลวงของ
 แคว้นวัชชี และราชคฤห์เป็นนครหลวงของแคว้นมคธ (ต่อ
 มาจึงเปลี่ยนเป็นปาฐตบุตรเป็นนครหลวงของแคว้นมคธ).
 เพราะฉะนั้นจึงเป็นอันกล่าวสรุปได้ในทันทีว่า แม้คำดนาเซน
 จะมีอายุลงมาได้ไม่น้อยกว่า ๒,๕๐๐ ปี แต่ก็ยังไม่ปรากฏ
 หลักฐานทางคัมภีร์ พอจะใช้ตอบกันได้แน่นอนเกี่ยวกับ
 ประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์และโบราณคดี เหมือนพระพุทธ
 คำดนา ^{๕๕} ทั้งนี้เพราะการปกปิดซ่อนเร้นคัมภีร์คำดนาเป็นเหตุ
 สำคัญประการหนึ่ง

คัมภีร์ของศาสนาเซน นอกจากข้ออาคมะแต่ด้วยมี
ชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ดิทธานตะ คำราวบางเล่มกล่าว
อาคมะกับกัณฑ์ปฐก ภาษที่ใช้ดั้งเดิมคือภาษาปราวฤค
หรืออรรุมาคั (ถึงมคธ) ต่อมาภายหลังใช้ภาษาสันสกฤต

๔. ความเกี่ยวข้องและข้อเปรียบเทียบกับศาสนาอื่น

แม้ว่าในประวัติศาตร์จะปรากฏว่ากษัตริย์ฮินดูได้
เบียดเบียนศาสนาเซนอยู่มาก แต่ศาสนาเซนก็ใกล้ชิดกับ
ศาสนาฮินดูคงคั่นมาจนบัดนี้ และค่อย ๆ ถูกศาสนาฮินดู
กลืนไปที่ละเล็กทีละน้อย เช่นเดิมศาสนาเซนไม่มีการถือชน
วรรณะ แต่บัณฑิตมีระบบชนวรรณะเช่นเดียวกับศาสนาฮินดู
แต่อาจจะต่างกันในเรื่องละเอียด พระของศาสนาฮินดูอาจ
ประกอบพิธีในโบสถ์ของศาสนาเซนได้โดยมีข้อกำหนด
เฉพาะพระบางวรรณะ จึงได้รับอนุญาตให้เข้าโบสถ์ของ
ศาสนาเซน

ศาสนาเซนเป็นขบวนการนิยม ไม่สอนเรื่องพระเจ้าสร้าง
โลกเหมือนพระพุทธศาสนา แต่มีคัมภีร์ในฉบับปัจจุบันเพียง
ด้านเศษ และไม่แพร่หลายออกไปนอกประเทศเหมือนพระ
พุทธศาสนา

จากหลักฐานทางพระพุทธศาสนา มีคนสำคัญของศาสนาเช่นเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งจะขอยกมากล่าวพอเป็นตัวอย่าง คือ:—

๑. อุบาลี ฤๅหติ เศรษฐีชาวเมืองนาคันทา (อุปาทิว่าตบุตรพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนเล่ม ๓ หน้า ๓๒๓) ท่านผู้นี้ไปได้พบกับพระพุทธเจ้าอย่างละเอียดพิสดารในที่สุดขอเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา. นิกรนถ นาฏบุตรผู้เป็นอาจารย์ตั้งใจถึงกับอาเจียนเป็นโลหิต

๒. วัปปะ ศากยะ เจ้าศากยะชื่อวัปปะ ผู้เป็นอาของพระพุทธเจ้า เมื่อได้สนทนาได้พบกับพระพุทธเจ้าแล้วก็พอใจขอเปลี่ยนศาสนา (พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนเล่ม ๔ หน้า ๒๐๔)

๓. สีหเสนาบดี ผู้บัญชาการทหารแห่งกรุงเวสาลี แคว้นวัชชี (พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนเล่ม ๒ หน้า ๕๕๒)

๔. ขี้เปลือยชื่อกัสสปะ นำข้อปฏิบัติแบบทรมานคนในค้ำถ่านของนิครนถ์มาซักถามพระพุทธเจ้า เมื่อได้ตอบกันแล้วได้ขอออกบวช และได้เป็นพระอรหันต์ (มหาดัชนีนาทศุตร ที่ฉนิกาย พระไตรปิฎกฉบับดำหรับประชาชนเล่ม ๒ หน้า ๔๕๗)

ถ้วน สัจจะ นิครนถ์ ซึ่งเป็นคนเจ้าคารมแฉะทำได้ตอบกับพระพุทธเจ้านั้น มีเรื่องเต่าว่าได้โต้ตอบกันแล้วหนึ่งข้อ ในที่สุดได้นิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมทั้งพระสงฆ์ไปฉันในวันรุ่งขึ้น แต่ไม่มีข้อความกล่าวถึงเรื่องการเปลี่ยนค้ำถ่าน (พระไตรปิฎกฉบับดำหรับประชาชนเล่ม ๓ หน้า ๒๔๒)

๕. ฐานะในปัจจุบัน

โรเบิตฮุมกถ่าว่าฐานะในปัจจุบันของค้ำถ่านเช่น คือมีความรู้ดีแตกต่างจากค้ำถ่านอื่นน้อยลงทุกที่ ทั้งนี้เพราะแวดล้อมด้วยค้ำถ่านอื่นคุณเกือบจะไม่มีทางขยายตัวได้ มีแต่จะถูกค้ำถ่านอื่นกดทับไปในที่สุด